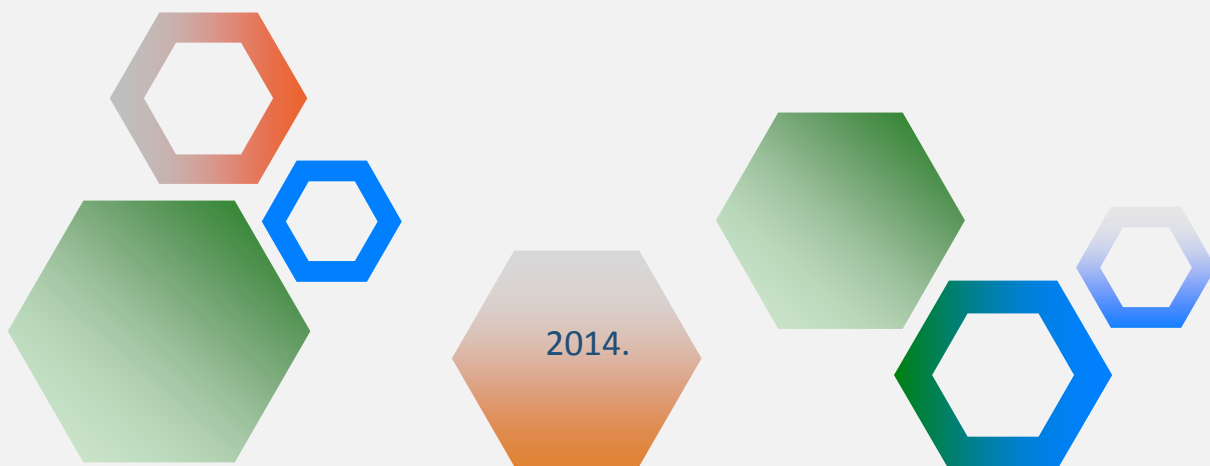

INFORMATĪVS MATERIĀLS DARBAM AR ROMU KOPIENU PAŠVALDĪBĀS

Materiāls izstrādāts, kā **informatīvs materiāls pašvaldību deputātiem un darbiniekiem**, kuru atbildībā un pienākumos ietilps nodrošināt atbalstu romu kopienas pārstāvjiem dažādās jomās un līmeņos, organizējot romu kopienai domātu pasākumu izstrādi un īstenošanu, atbilstoši Eiropas Savienības un Latvijas valsts politikai.

Materiālā apkopota svarīgākā informācija un koncentrētā veidā atspoguļoti galvenie Eiropas Savienības un Latvijas valsts romu integrācijas politikas mērķi, pamatprincipi un sasniegtie rezultāti, kā arī ieteikumi pašvaldībām efektīvu pasākumu veikšanai.

Materiāla saturs

I. Kas ir romi?

Romi vai čigāni?

Izcelsme un valoda.

Romu simbolika.

II. Pretdiskriminācijas normas un pasākumi attiecībā uz romu kopienu ES un Latvijā.

Romu integrācijas politika Latvijā.

ES programma attiecībā uz romu integrācijas valsts stratēģijām līdz 2020. Gadam.

ES romu integrācijas mērķi.

Romu mediatoru darbība Latvijā.

III. Svarīgi zināt un izprast

ES pilsoņu, tai skaitā romu, tiesības.

Diskriminācija. Stereotipi.

Etniskie stereotipi. Stereotipi par romiem.

Multikulturāla sabiedrība. Multikulturāla izglītība.

I. KAS IR ROMI? ROMI VAI ČIGĀNI?

Romi jeb čigāni ir etniskā minoritāte, kurai nav patstāvīgas valsts, tomēr vairāk nekā tūkstoš gadu romi ir bijuši Eiropas civilizācijas neatņemama sastāvdaļa. Mūsdienās romi ir lielākā etniskā minoritāte Eiropā - apmēram 8-10 miljoni, tai skaitā Austrumeiropā – aptuveni 6 miljoni (pēc Eiropas Komisijas Ziņojumu datiem), kas dzīvo visās Eiropas Savienības dalībvalstīs, tai skaitā Latvijā, kā arī daudzās citās pasaules valstīs. Latvijā, pēc Centrālās statistikas pārvaldes 2013. gada datiem, dzīvo 8291 romu tautības pārstāvji.

Termins „romi” attiecas uz dažādām cilvēku grupām, kas sevi dēvē par romiem, čigāniem, ceļotājiem, manušiem, aškaliem, sintiem, kā arī citādi. Romi ir daudzās pasaules valstīs dzīvojoša tauta, tādēļ viņu arī dēvē dažādi: angļi par *Gypsies* - („ēģiptieši”), ungāri - *Cigany Pharao n`epek* („faraonu cilts”), francūži - *Bohemiens* („bohēmisti”), holandieši *Heidens* („elku pielūdzēji”), somi – *Mastalainen* („melnie”) u.c.

Latvijā vēsturiski pieņemts lietot terminu „čigāni”, taču Eiropā un arī viņu pašu skatījumā vārdam “čigāns” piemīt negatīva nokrāsa. Nereti arī Latvijas čigāni izsaka vēlmi saukties par romiem, kā dēvē sevi pašu valodā un kā tas tiek darīts citās Eiropas valstīs.

Termins „Romá” (latviski - romi) kopš 1. Vispasaules romu kongresa 1971.gadā kļuvis par visu romu tautību universālo pašnosaukumu.

Termins "romi" tiek lietots Latvijas, Eiropas Parlamenta un Eiropas Padomes politiskajos dokumentos kā visaptverošs termins.

Izcelsme un valoda

Romu tautas priekšteči ir cēlušies no Ziemeļrietumu Indijas, kur vēl tagad dzīvo tiem radniecīgie dardi un kafri, un pametuši Indiju 1. gadu tūkstošā, sākotnēji viņi uz dzīvi apmetās Āzijā un Ēģiptē. 2. gadu tūkstoša sākumā viņi pārvirzījās uz Balkānu pussalu. 15.-16. gs sākumā romi apmetās Eiropā, kur sākotnēji tika uzskatīti par izceļotājiem no Ēģiptes. Vēlāk šīs tautas ceļš veda uz Ziemeļāfriku, bet 19.gs uz Ziemeļ- un Dienvid-Ameriku un Austrāliju, kur sākotnējo labvēlīgo attieksmi pret viņiem Eiropā nomainīja turpmāk visur pa pēdām „sekojošais” priekšstats par romiem kā klejotāju tautu, kas nodarbojas ar zīlēšanu un diedelēšanu. Par to romus pasludināja ārpus likuma un nereti izsūtīja ārpus šo valstu robežām.

Romi runā valodā, kas pieder pie indoeiropiešu valodu saimes un indoirāņu zara indiešu valodu grupas. Romu literatūra radās šī gadsimta 20.gadu vidū, kad uz krievu alfabēta

pamata tika izveidota romu rakstība. Vienotas literārās valodas nav, romi runā visai atšķirīgos dialektos, aizgūdami daudz ko no tās pamattautas valodas, kuras vidē viņi dzīvo.

ANO konvencijas par genocīda novēršanu (1948.)
punkts 3.1. nosaka, ka **aizliegt lietot savu valodu**
kādam noteiktai grupai ikdienas saskarsmē vai skolā
vai drukātajā valodā **ir valodas genocīds.**

Tomēr šis lingvistiskais genocīds tiek praktizēts visā pasaulē, jo minoritāšu valodas var tikt aizliegtas gan caur likumiem, gan caur iebiedēšanu utml. Situācijā, kādā šobrīd dzīvo romi visā pasaulē, viņi ir tendēti būt bilingvāli, jo lieto gan mātes, gan zemes, kurā dzīvo, valodu.

Ieskats vēsturē apliecina, ka viduslaikos romus apspieda katoliskā baznīca, jo viņi runāja valodā, ko neviens nesaprata. Romi tika spīdzināti, ieslodzīti un dedzināti sartos. Viņiem tika aizliegts runāt romu valodā, bet, ja pieķēra to darām, dažkārt pat nogrieza mēles. Par runāšanu savā dzimtajā – romu – valodā nogriezt mēli bija populāri Spānijā un Somijā. Šāda attieksme pret romiem turpinājās 16.-18. gs. lielākajā Eiropas daļā. Šajā laikā no ģimenēm izņēma bērnus un sūtīja uz institūcijām, kurās ignorēja romu valodu un kultūru. Piemēram, Ungārijā karaliene Marija Terēze piespieda romiem personvārdus mainīt uz ungāriskiem un aizliedza runāt romu valodā. Arī 20. gadsimtā dažviet Eiropā vēl turpinājās šāda klaji negatīva attieksme un sodu sistēma pret romu ģimenēm (*pēc Acton, Gallant pētījuma*). Komunisma periodā romu valoda tika aizliegta dažās Austrumeiropas valstīs, piemēram, Bulgārijā, kur publiskās vietās tika izliktas zīmes, kas aizliedza runāt romu valodā. Izglītības situācija nebija citādāka - bērni skolā jutās apkaunoti, ja viņi bija romi un lietoja savu valodu.

Pēc Austrumeiropas valstu demokratizēšanās 90-os gados mainījās arī izglītības sistēmas, un tās kļuva atvērtākas romu kopienām. Pētījumu dati apliecina, ka romu valoda un kultūra tika iekļauta atsevišķās skolās ar tendenci izveidot tā saucamās “geto” skolas. Un tādēļ pat tajās valstīs, kur dzīvo daudz romu tautības cilvēku (Turcija, ASV, Spānija, Rumānija, Ungārija u.c.), lielākā daļa majoritāšu skolēnu neko nezina par romu valodu, kultūru un vēsturi.

2. pasaules kara laikā Eiropā tika iznīcināti ap 500 tūkstošiem romu, kas tiek pielīdzināts ebreju holokaustam. Pēc kara daudzi šīs tautas pārstāvji atteicās no klejojumiem un izvēlējās dzīvot vienā vietā. Tādējādi izveidojās romu inteliģences slānis un sāka attīstīties romu kustība – 1971. gadā pie ANO tika izveidota Vispasaules romu savienība, kas zem sava spārna apvienoja Eiropas romu organizāciju pārstāvjus.

Romu simbolika

Romiem nav savas nacionālas valsts.

Romiem ir savs karogs. Tas tika oficiāli pieņemts 1. Vispasaules romu kongresā 1971. gadā. Zaļi zilais karogs ar sešpadsmit spieķu riteni centrā simbolizē šīs tautas brīvību, dabiskumu un mūžīgo kustību un pārmaiņas.

Romiem ir arī sava himna - Jarko Jovanoviča (*Jarko Jovanović*) komponētā dziesma „Gelem, gelem”

Likums **Par Latvijas nacionālo un etnisko grupu brīvu attīstību un tiesībām uz kultūras autonomiju** (1991.)
garantē tiesības uz kultūras autonomiju un kultūras pašpārvaldi visām nacionālajām un etniskajām grupām Latvijā.

Vairāk par senāko Latvijas mazākumtautību – romiem – var izlasīt šeit:>>

II. ROMU INTEGRĀCIJAS POLITIKAS BŪTĪBA UN PAŠVALDĪBU ATBILDĪBAS JOMAS TĀS ĪSTENOŠANĀ

Latvijas nacionālās identitātes, pilsoniskās sabiedrības un integrācijas politikas mērķis ir **stipra, saliedēta Latvijas tauta: nacionāla un demokrātiska kopiena**, kura nodrošina tās vienojošā pamata - latviešu valodas, kultūras un nacionālās identitātes, eiropisko, demokrātisko vērtību, unikālās kultūrtelpas – saglabāšanu un bagātināšanos Latvijas nacionālas demokrātiskas valsts līdzsvarotai attīstībai.

ROMU INTEGRĀCIJAS POLITIKA LATVIJĀ

Romu integrācijas politikas pasākumi ir ietverti
šādos politikas dokumentos:

POLITIKAS MĒRĶI

Viens no Pamatnostādņu mērķiem ir:

↓
**veicināt sociāli atstumto grupu
(tai skaitā arī romu)
iekļaušanos sabiedrībā un novērst diskrimināciju**

Rīcības plāna 1.3.6.uzdevums

↓
**atbalsta pasākumi romu integrācijai, izglītības un
nodarbinātības līmeņa paaugstināšanai, kā arī veselības un
sociālās aprūpes, un mājokļu pakalpojumu pieejamības jomā**

Pamatnostādņu Rīcības plāna 1.3.6.uzdevums „**Atbalsta pasākumi romu integrācijai**, izglītības un nodarbinātības līmeņa paaugstināšanai, kā arī veselības un sociālās aprūpes, un mājokļu pakalpojumu pieejamības jomā” aptver vairākus, daudzveidīgus pasākumus romu integrācijas jomā.

PAMATNOSTĀDNĒS IR DEFINĒTI REZULTATĪVIE RĀDĪTĀJI ROMU INTEGRĀCIJAI:

<i>Politikas rezultāts</i>	<i>Rezultatīvais rādītājs</i>
IZGLĪTĪBAS JOMA	
Nodrošināta efektīva romu bērnu iekļaušanas sistēma vispārizglītojošajās skolās	Samazinās romu skolēnu īpatsvars, kas pamet mācības vispārizglītojošajās skolās.
	Mācību gadu beigušo romu bērnu skaita attiecība pret mācību gadu uzsākušo romu bērnu skaitu vispārizglītojošajās skolās.
Samazinājušās atšķirības dažādu etnisko grupu nodarbinātības līmeņos	Samazinās etnisko grupu īpatsvars starp ilgtermiņa bezdarbniekiem.
DISKRIMINĀCIJAS NOVĒRŠANAS JOMA	
Paaugstinājies Latvijas iedzīvotāju informētības un izpratnes līmenis par diskriminācijas un iecietības jautājumiem	Samazinājies Latvijas iedzīvotāju īpatsvars, kas atzīst, ka jūtas nekomfortabli dzīvojot kaimiņos ar romu tautības pārstāvjiem.

Pašvaldības ir atbildīgas par atbalsta pasākumu romu kopienai izstrādi un īstenošanu, atbilstoši Eiropas Savienības un Latvijas valsts politikai.

ES PROGRAMMA ATTIECĪBĀ UZ ROMU INTEGRĀCIJAS VALSTS STRATĒGIJĀM LĪDZ 2020.GADAM

ES programmā uzsvērts:

Lai panāktu vēlā ņemamu progresu attiecībā uz romu integrāciju, tagad ir **būtiski kāpināt tempu** un nodrošināt, ka valstu, reģionālajā un vietējā integrācijas politikā **skaidri un konkrēti uzmanība tiek pievērsta romiem** un tiek risinātas romu vajadzības ar **skaidri noteiktiem pasākumiem**, lai novērstu un kompensētu trūkumus, ar kuriem viņi saskaras.

Eiropas Savienības dokumentos norādīts, ka **nepieciešams īstenot aktīvāku un efektīvāku politiku attiecībā uz romu integrāciju**.

ES atzīst, ka lielākā atbildība ir jāuzņemas katrai ES dalībvalstij, un jo īpaši - reģioniem un pašvaldībām.

EIROPAS SAVIENĪBAS PADOMES IETEIKUMI PAR EFEKTĪVIEM ROMU INTEGRĀCIJAS PASĀKUMIEM DALĪBVALSTĪS (Nr. 2013/C 378/01, 2013. gada decembris)

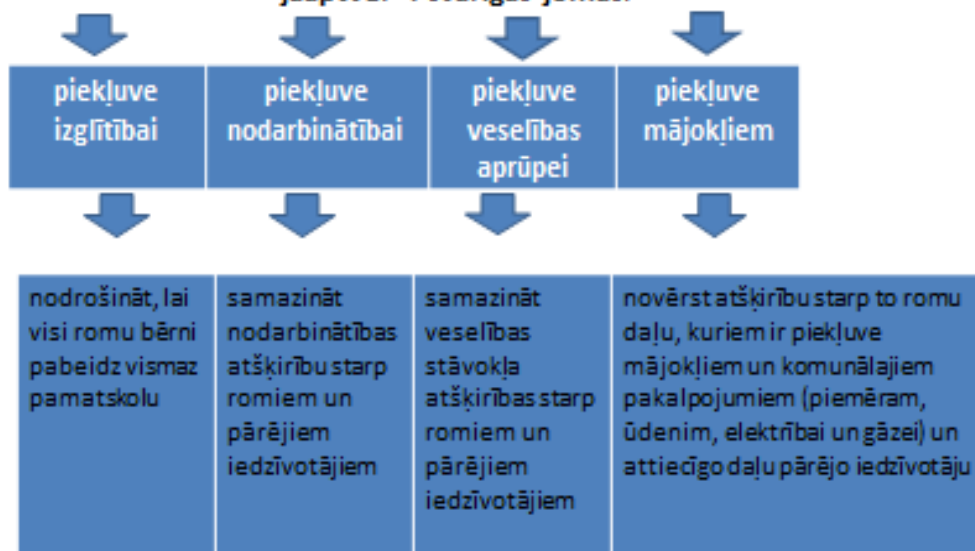
Šie ieteikumi balstīti uz valstu (arī Latvijas) **Līgumu** ar Eiropas Savienību, īpaši izceļot un pievēršot uzmanību romu kopienas dzīves situācijas uzlabošanai.

Šo ieteikumu mērķis ir sniegt **norādes dalībvalstīm** par to, kā uzlabot pasākumu efektivitāti, lai panāktu romu integrāciju, nolūkā uzlabot romu stāvokli un likvidēt jebkādas plaisas starp romiem un sabiedrību kopumā.

- Jāapsver **efektīvāki** sociālās iekļaušanas pasākumi, kas **pielāgoti** romu stāvoklim un vajadzībai.
- Valsts stratēģijās romu integrācijai jāparedz vairāki **pielāgojumi** – jāpiemēro konkrētiem vietējiem apstākļiem un vajadzībām, tostarp, romiem pievērsties **plašākā kontekstā**.
- Lai veicinātu romu līdztiesību, **jānovērš nelabvēlīgie apstākļi**.

Plānojot un īstenojot valsts integrācijas politiku,

jāaptver 4 svarīgas jomas:

ES iesaka dalībvalstīm:	IETEIKUMI ATBALSTA PASĀKUMIEM/ DARBĪBAI PAŠVALDĪBĀS:
POLITIKAS PAMATJAUTĀJUMI	
Efektīvi politikas pasākumi	Izstrādāt ilgtermiņa integrācijas un attīstības programmu romu kopienas atbalstam, balstoties uz padziļinātu katras konkrētās vietējās situācijas izpēti katrā pašvaldībā.
	Veicināt romu mediatoru programmu īstenošanu ar mērķi pārvarēt atšķirības dažādu pakalpojumu pieejamībā starp romu kopienu un pārējiem iedzīvotājiem.
	Īstenot konkrētus pasākumus nelabvēlīgo apstākļu novēršanai , kas balstīti uz sociāli ekonomiskajiem rādītājiem, piemēram, augsts bezdarba rādītājs, zems izglītības līmenis, zemi veselības rādītāji u.c.

PIEKĻUVE IZGLĪTĪBAI	
VEIKT EFEKTĪVUS PASĀKUMUS, lai nodrošinātu piekļuvi kvalitatīvai vispārējai izglītībai un nodrošināt, lai visi romu skolēni iegūtu vismaz obligāto izglītību	Izbeigt jebkādu nepiemērotu praksi, kas saistīta ar romu skolēnu ievietošanu speciālajās izglītības iestādēs un nepieļaut skolu segregāciju.
	Uzlabot piekļuvi agrīnajai pirmsskolas izglītībai. Veicināt lielāku romu vecāku iesaisti.
	Veicināt romu jauniešu iesaisti vidusskolas un augstākajā izglītībā. Izveidot mērķtiecīgas garantiju shēmas jauniešiem, kas mācās.
	Aktīvi un profesionāli risināt atsevišķu romu skolēnu vajadzības sadarbībā ar viņu ģimenēm.
	Izmantot iekļaujošas un īpaši pielāgot mācību stratēģijas un metodes, tai skaitā analfabētisma izskaušanai romu kopienā.
	Paplašināt iespējas romu bērniem un jauniešiem iesaistīties ārpusskolas pasākumos.
	Veicināt skolotāju profesionālo izaugsmi multikulturālas, iekļaujošas izglītības īstenošanai. Uzlabot sadarbību ar romu bērnu ģimenēm.
	Paplašināt piekļuvi ‘otrās iespējas’ izglītībai un pieaugušo izglītībai, nodrošinot atbalstu pārejai starp izglītības līmeņiem.
	Aktīvāk sadarboties ar NVO , kurām ir pieredze darbā ar romu kopienas, izmantojot viņu pakalpojumus; veicināt pašvaldības institūciju un NVO profesionālo sadarbību.
VEIKT EFEKTĪVUS PASĀKUMUS, lai nodrošinātu vienlīdzīgu attieksmi pret romiem un vienlīdzīgas piekļuves iespējas darba tirgum un nodarbinātībai	Nodrošināt atbalsta pasākumus pedagogiem iekļaujošas un kvalitatīvas izglītības īstenošanai, lai: - veicinātu skolotāju kompetenču attīstību, - mazinātu romu bērnu skaitu, kuriem tiek piemērots pagarinātais mācību gads, - mazinātu romu bērnu skaitu, kuriem tiek piemērotas speciālās izglītības programmas, - u.c.
	PIEKĻUVE NODARBINĀTĪBAI
	Veicināt pašvaldību sadarbību reģionālā līmenī – veidot formālas un neformālas sadarbības tīklojumu, popularizēt labo praksi.
	Uzlabot profesionālās apmācības pieejamību un pielāgošanu darba tirgus vajadzībām.
	Atbalstīt un atvieglot pieejamību pašnodarbinātībai.
	Veikt tādus atbalsta pasākumus, kas nodrošina personalizētus ieteikumus un individuālas rīcības plānošanu , veicinot nodarbinātības iespējas.
	Novērst šķēršļus , tai skaitā diskrimināciju, lai nodrošinātu iespēju iesaistīties darba tirgū. Atvieglot NVA programmu pieejamību, pielāgojot tās arī romu kopienas pārstāvju vajadzībām un

	praktiskajām iespējām.
PIEKĻUVE VESELĪBAS APRŪPEI	
VEIKT EFEKTĪVUS PASĀKUMUS, lai nodrošinātu vienlīdzīgu pieejamību veselības aprūpes pakalpojumiem un vienlīdzīgu medicīnas darbinieku attieksmi pret romiem	Uzlabot piekļuves iespējas medicīniskajām pārbaudēm, pirmsdzemdību un pēcdzemdību aprūpei, kā arī seksuālās un reproduktīvās veselības aprūpei.
	Uzlabot informētību par veselības aprūpes un ģimenes plānošanas jautājumiem.
	Izstrādāt un īstenot specifiskas programmas romu kopienas izglītošanai par veselības jautājumiem, īpaši par bērnu un jauniešu veselības problemātiku (piemēram, narkotiku lietošanu).
PIEKĻUVE MĀJOKĻIEM	
VEIKT EFEKTĪVUS PASĀKUMUS, lai nodrošinātu vienlīdzīgu piekļuvi mājokļiem	Nepieļaut un novērt jebkādu teritoriālo segregāciju , veicināt desegregāciju.
	Veicināt nediskriminējošu piekļuvi sociālajiem mājokļiem.
	Nodrošināt piekļuvi komunālajiem pakalpojumiem (ūdens, elektrība, gāze) un infrastruktūrai.
FINANSĒJUMS	
Piešķirt ATBILSTĪGU finansējumu, lai īstenotu un pārraudzītu savas valsts un vietējās stratēģijas un rīcības plānus.	Izmantot visus iespējamus finansu avotus – valsts, pašvaldību, Eiropas Savienības, starptautiskos u.c. – lai nodrošinātu atbalsta pasākumu īstenošanu romu kopienas situācijas uzlabošanai.
	Finansējumu piešķirt mērķtiecīgi un regulāri , atbilstīgi romu īpašajām vajadzībām.
DISKRIMINĀCIJAS NOVĒRŠANA	
Īstenot segregācijas novēršanas pasākumus attiecībā uz romiem	Īstenot apmācības un informācijas programmas par cilvēktiesību aizsardzību , kas paredzētas vietējo institūciju un iestāžu ierēdņiem, pilsoniskās sabiedrības pārstāvjiem un pašiem romiem.
	Visās sabiedrības jomās cīnīties pret romu diskrimināciju , īstenojot pasākumus: - izpratnes veidošanai par ieguvumiem no romu integrācijas, - izpratnes veidošanai par romu iekļaušanās sabiedrībā un izglītībā problēmām utml.
	Apkarot pret romiem vērstu retoriku un naidīgus izteikumus. Vērsties pret rasistiskām, stereotipus veicinošām runām un izturēšanos, kas varētu veicināt romu diskriminēšanu.
ROMU BĒRNU UN SIEVIEŠU AIZSARDZĪBA	

APKAROT VISA VEIDA DISKRIMINĀCIJU un vardarbību pret romu sievietēm un bērniem	Veikt preventīvus pasākumus, lai mazinātu: - vardarbību mājās pret romu sievietēm un bērniem, - cilvēku tirdzniecību un nepilngadīgu personu laulības, - bērnu iesaistīšanu ubagošanā.
NABADZĪBAS SAMAZINĀŠANA PATEICOTIES SOCIĀLAJAM IEGULDĪJUMAM	
CĪNĪTIES PRET NABADZĪBU un sociālo atstumtību, izmantojot ieguldījumus cilvēkkapitālā	Sniegt mērķtiecīgu atbalstu romiem visos viņu dzīves posmos, sistemātiski pievēršoties risku apzināšanai un mazināšanai.
	Novērst romu diskrimināciju darba vietās.
	Sociālos pabalstus un sociālos pakalpojumus padarīt romiem piemērotākus un ilgtspējīgākus, nodrošinot procedūru vienkāršošanu.
IESPĒJU NODROŠINĀŠANA	
ATBALSTĪT ROMU AKTĪVU PILSONISKUMU, lai sekmētu viņu sociālo iekļaušanu	Veicināt romu mediatoru darbību reģionos, pašvaldībās ar mērķi pārvarēt atšķirības dažādu pakalpojumu pieejamībā starp romu kopienu un pārējiem iedzīvotājiem.
	Izmantot starpniecību (romu mediatori kā starpnieki) kā vienu no pasākumiem, lai novērstu nevienlīdzību, ar ko romu kopienas saskaras.
	Veicināt romu NVO darbību un stiprināt romu līderu lomu pilsoniskas sabiedrības veidošanā.

Romu mediatoru darbība

Vairākos ES ieteikumos tiek īpaši rekomendēts atbalstīt un izmantot starpniecību

- ROMU MEDIATORUS -

kā sadarbību veicinošu instrumentu starp romu kopienu, pašvaldības iestādēm un ar vietējo sabiedrību.

👉 Eiropas Komitejas Ministru padomes „**Rekomendācijas par starpniecību kā efektīvu instrumentu Romu cilvēktiesību respektēšanai un sociālās iekļaušanas veicināšanai**” („Recommendation on

mediation as an effective tool for promoting respect for human rights and social inclusion of Roma) (CM/Rec(2012)9)

Romu mediatori Latvijā

Romu mediatoru darbība Latvijā ir inovācija, taču Eiropā jau ir šāda pieredze - apmācīti vairāk kā 1 000 mediatori, un viņi strādā vairāk kā 20 valstīs.

Izglītības iniciatīvu centra (IIC) projekta „Integrācijas inkubators romu bērnu un jauniešu atbalstam” ietvaros laika posmā no 2014. gada jūlija līdz 2015. gada septembrim **Latvijā strādā 5 romu mediatori:**

<i>Reģions</i>	<i>Vārds, uzvārds</i>
Kurzeme	Ruslans Miķelis
Zemgale	Dana Didžus
Latgale	Ludmila Marcinkeviča
Vidzeme	Vija Korenovska
Romu mediatoru vadītājs	Dainis Krauklis dainis.krauklis@inbox.lv

Romu mediatori darbojas savās pašvaldībās/ reģionos, lai veicinātu savstarpēju sadarbību romu kopienai ar vietējo sabiedrību. Šie mediatori ir tie cilvēki, pie kuriem var vērsties vietējo pašvaldību, izglītības iestāžu pārstāvji vai romu kopienas pārstāvji savstarpēju jautājumu vai problēmu risināšanā.

Mediatoru uzdevums ir veicināt pašvaldību atbalstu romu tiesību nodrošināšanai katrā konkrētajā pašvaldībā un popularizēt romu kultūras un vēstures lomu Latvijas vēsturiskajā kontekstā.

III. SVARĪGI ZINĀT UN IZPRAST

Eiropas Komisijai ir pilnvaras mudināt ES dalībvalstis izmantot ES struktūrfondus un citus finanšu resursus, lai atbalstītu romu iekļaušanu.

Eiropas pilsoņu tiesības

Eiropas Savienības diskriminācijas novēršanas likumi nostiprina tiesību un pienākumu kopu ES valstīs, tostarp procedūras, lai palīdzētu diskriminācijas upuriem.

Visiem ES pilsoņiem, tai skaitā romiem, ir tiesības:

- saņemt tiesisko aizsardzību pret tiešu un netiešu diskrimināciju rases vai etniskās izcelsmes dēļ saistībā ar izglītību, sociālo aizsardzību, veselības aprūpi un piekļuvi precēm un pakalpojumiem;
- saņemt vienlīdzīgu attieksmi nodarbinātības un apmācības jomā neatkarīgi no rases vai etniskās izcelsmes, reliģijas vai uzskatiem, dzimumorientācijas, invaliditātes vai vecuma;
- rīkoties, lai cīnītos pret diskrimināciju saskaņā ar iepriekš minēto pamatojumu;
- saņemt palīdzību no valsts organizācijas, kas veicina vienlīdzīgu attieksmi un sniedz atbalstu no rasu diskriminācijas cietušajiem.
- iesniegt sūdzību, izmantojot tiesisko vai administratīvo (samierināšanas) procedūru, un sagaidīt atbilstošus sodus personām, kas vainojamas diskriminācijā

Latvijā dzīvo vairāk kā 150 tautību cilvēki (CSP dati uz 2011. gada 1.oktobri).

Romi ir visnenākā Latvijas mazākumtautība (pēc vēstures datiem – Latvijā dzīvo kopš 16. gadsimta).

Romu etnopsiholoģijas pētnieks A.Teitarts uzskata, ka dziļi pašos romos un sabiedrībā iesakņojušies priekšstati, ka „roms nav spējīgs laboties, mainīties” un būt harmoniska, sociāli adekvāta personība, traucē viņiem izklūst no apburtā loka un tas ir pamats daudzām negācijām romu tautas dzīvē.

Tomēr jāatzīmē, ka romu kopienas dzīvesveidā, neskatoties uz tam raksturīgām psiholoģiskām īpatnībām un problēmām, balstoties uz sociālajām aktivitātēm mūsdienu sabiedrībā, pamazām iezīmējas tāds kā „beigu posms” jeb stereotipo priekšstatu nojaukšanas posms un līdz ar to arī „jauna skatījuma” sākums.

Diskriminācija. Stereotipi. Stereotipi par romiem.

LR Satversme. 91. pants:

„Visi cilvēki Latvijā ir vienlīdzīgi likuma un tiesas priekšā. Cilvēka tiesības tiek īstenotas bez jebkādas diskriminācijas”.

Diskriminācija ir situācija, kad pret kādu individu vai individu grupu notiek atšķirīga izturēšanās vai attieksme kādu pazīmju dēļ: rases, dzimuma, etniskās piederības, politiskās vai reliģiskās pārliecības, seksuālās orientācijas vai citu.

Par diskrimināciju parasti sauc nevienlīdzīgu izturēšanos, kādu tiesību atņemšanu vai ierobežošanu, apspiešanu utml.

Diskriminācija var būt arī netieša, ja kādas šķietami neitrālas pazīmes dēļ kāds indivīds var nokļūt neizdevīgā stāvoklī salīdzinājumā ar citiem indivīdiem.

Stereotipi ir noturīgi, pārspīlēti un neobjektīvi priekšstati par kādu cilvēku tipu, grupu vai sabiedrību kopumā. To pamatā ir aizspriedumi, nevis fakti. Stereotipi nostiprinās cilvēka atmiņā un pretojas pārmaiņām vai faktiem, kuri pierāda pretējo.

Stereotipi var būt gan negatīvi, gan pozitīvi. Stereotipi palīdz vieglāk un ātrāk orientēties cilvēkos, tiem ir liela nozīme pirmā iespaida veidošanā par citiem cilvēkiem.

Cilvēki, kuri atrodas stereotipu un aizspriedumu varā nesimpatizē tiem, kas nav līdzīgi viņiem savā uzvedībā, viņi diskriminē pārējos, jo ir pārliecināti par to, ka pārējie ir bīstami, neizglītoti, nekulturāli utml.

Etniskie stereotipi ir viens no stereotipu veidiem, kas raksturo etnisko grupu locekļus, pierakstot tiem kopējās īpašības.

Ikdienas dzīvē nereti ir situācijas, kuras tiek traktētas atšķirīgi, atkarībā no piešķirtās vērtības un saziņas konteksta. Vienu un to pašu cilvēku vienā situācijā var nodēvēt par skopu, citā - par taupīgu, lepnu par augstprātīgu, piesardzīgu par glēvu. Tie ir uzvedības nosodošie un attaisnojošie mehānismi. Attaisno parasti savu grupu, bet nosoda citu. Negatīvu secinājumu izdarīšana par cilvēka uzvedības cēloņiem neprasa daudz pierādījumu un ir samērā noturīga parādība. Multikulturālā sabiedrībā, kur atšķirīgu etnisku kopienu sadarbībai ir labvēlīgi apstākļi, notiek stereotipu pozitīva transformācija.

Stereotipi par romiem

Latvijā veikto aptauju un pētījumu rezultāti uzrāda, ka attieksmē pret romiem liela daļa Latvijas iedzīvotāju vadās no stereotipiem un aizspriedumiem. Dati arī uzrāda, ka tikai 20% iedzīvotāju ir bijusi saskarsme ar romiem.

Pirmās asociācijas aptaujātajiem Latvijas iedzīvotājiem par romiem ir galvenokārt negatīvas īpašības, bet visbiežāk minētā pozitīvā asociācija ar romiem ir dziesmas un dejas: 40% aptaujāto vispiemērotākā profesija romiem šķiet sētnieks, bet 60% aptaujāto – estrādes mākslinieks.

Multikulturāla sabiedrība

Multikulturālisma galvenā ideja ir balstīta uz faktu, ka valstī, kurā dzīvo vairākas etniskās grupas ar atšķirīgām kultūrām, tiek saglabāts līdzsvars un neviena no kultūrām netiek apspiesta, kā arī tiek radīti labvēlīgi apstākļi kultūras attīstībai. Multikulturālās sabiedrības ietvaros pastāv un sadzīvo cilvēku grupas, kurām ir dažāda etnokulturālā piederība.

Multikulturālisma kontekstā atšķirības tiek apzīmētas nevis ar jēdzienu „svešs”, bet gan „atšķirīgs”. Tas balstīts uz pārlicību, ka:

- jebkuram atšķirīgajam ir tiesības pastāvēt tāpēc, ka tas ir vēsturiski veidojies,
- ar atšķirīgo saistās savdabība, tas ir kas vienreizīgs un tāpēc neaizstājams.

Multikulturāla izglītība

Pastāv dažādi termina „multikulturālā izglītība” izpratnes līmeņi. Ar multikulturālo izglītību parasti tiek domāts individuālo zināšanu iegūšanas, attiecību vai uzvedības veidošanas process mijiedarbībā ar dažādām kultūrām.

Multikulturāla izglītība ir pamata izglītība visiem skolēniem un visaptverošs skolu reformas process. Tā vēršas pret rasismu un jebkuru citu diskriminācijas formu izglītības iestādēs un sabiedrībā, sekmē sociālā taisnīguma demokrātiskā principa īstenošanu.

Multikulturālas izglītības pamatā ir vienlīdzīgu izglītības iespēju ideāli un nepieciešamība radīt tādu izglītības sistēmu, kurā visi skolēni varētu pilnībā realizēt savas mācīšanās spējas un kļūt par sociāli apzinīgiem un aktīviem cilvēkiem gan vietējā, gan valsts, gan arī globālā mērogā.

IZGLĪTĪBAS ATTĪSTĪBAS PAMATNOSTĀDNES
2014.-2020.GADAM

Rīcības virziens: 1.4. Iekļaujošās izglītības principa
īstenošana un sociālās atstumtības riska mazināšana.

**Sasniedzamais rezultāts: ievērojami samazinās
izglītību agrīni pametušo romu īpatsvars.**

Multikulturāla izglītība sekmē vairāku kultūru pašvērtības apzināšanos un veicina dialogu starp skolēniem no dažādām kultūrām, uzskatiem un reliģijām, šāda izglītība dod nozīmīgu ieguldījumu tolerantas un ilgtspējīgas sabiedrības veidošanā.

Šāda tipa izglītībā tiek meklēti risinājumi, kā paaugstināt sabiedrības bažas par tajā pastāvošo nevienlīdzību un kā panākt, ka sabiedrībā valda lielāks taisnīgums attiecībā pret visiem tās locekļiem.

Multikulturālas izglītības mērķi ir:

- palīdzēt skolēniem un skolotājiem attīstīt kritisko domāšanu stereotipu un vienpusīgu tēlu uztverē attiecībā uz citiem cilvēkiem un viņu kultūru, un komunikācijas iemaņas kultūru daudzveidīgā pasaulē tolerantas attieksmes veidošanai
- palīdzēt attīstīt iecietību pret citādu dzīvesveidu un uzvedības stilu, kas balstās uz izpratni par cilvēku kultūras atšķirībām, palīdzēt apgūt citu atšķirīgu apkārtējās īstenības uztveršanas veidu, veidojot izpratni par to, ka kultūru atšķirības un dažādas kultūras kopumā ietekmē cilvēka emocionālo jomu, kļūstot par viņa pārdzīvojumu un vajadzību avotu
- uzlabot mijiedarbību starp grupām un to iekšienē, izmantojot dažādus saskarsmes veidus
- veidot multikulturālu pasaules redzējumu

Multikulturālas izglītības ieviešanas kritēriji:

- Skolas personāla politika un attieksme pret skolēniem
- Atbilstošas mācību programmas, mācību stratēģijas, materiāli un mācību vide
- Vecāku/ģimeņu un vietējās kopienas iesaistīšana

Multikulturālas izglītības jēdziena plašāka izpratne ietver sevī gan izglītības akadēmisko aspektu, gan izglītības iestādes iekšējo politiku un socioloģisko gaisotni.

Materiālu izstrādāja: Izglītības iniciatīvu centra eksperti Dr. paed. Daiga Zaķe, Kristīne Liepiņa, Mg. paed. Sandra Kraukle

Konsultants: Mg. paed. Dainis Krauklis, projekta „Integrācijas inkubators romu bērnu un jauniešu atbalstam” romu eksperts, Sabiedrības integrācijas biedrības „Alternativas” pr-jis.

Informatīvais materiāls pašvaldībām darbam ar romu kopienu izstrādāts IIC projekta „Integrācijas inkubators romu bērnu un jauniešu atbalstam” ietvaros (Nr.2012.EEZ/PP/2/MAC/041/011).

Projektu finansiāli atbalsta: Islande, Lihtenšteina un Norvēģija. Projekta asociētie partneri un līdzfinansētāji: Jelgavas pilsētas pašvaldības iestāde „Jelgavas izglītības pārvalde”, Daugavpils pilsētas pašvaldība, Talsu novada pašvaldība un Valmieras pilsētas pašvaldība.

Šis materiāls ir izdots ar Eiropas Ekonomikas zonas finanšu instrumenta un Latvijas valsts finansiālu atbalstu. Par tā saturu atbild Izglītības iniciatīvu centrs.

© Izglītības iniciatīvu centrs, 2014

